

**GESTIUNEA DIGITALĂ A UNUI FOND DOCUMENTAR
INEDIT: RĂSPUNSURILE LA CHESTIONARELE MUZEULUI
LIMBII ROMÂNE**

COSMINA-MARIA BERINDEI

1. INTRODUCERE

Lucrarea de față prezintă modul în care a fost preservat prin digitizare fondul de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române*, un fond documentar fragil și vulnerabil, constituit în perioada interbelică. Conținând documente consultate frecvent, întrucât reprezintă sursă lexicală pentru *Dicționarul limbii române*, accesibilizarea fondului într-o formă care să nu deterioreze în continuare manuscrisele a fost o nevoie urgentă, pentru care soluția nu putea fi decât digitizarea, urmată de realizarea unui instrument digital de gestiune a documentelor. Astfel, documentele au fost accesibilizate în mediul de cercetare al Academiei Române. În acest fel, manuscrisele au intrat într-o nouă etapă a existenței lor, în care documentele fizice sunt conservate, iar fișierele digitale, obținute prin scanare, au fost introduse într-o bibliotecă digitală. În continuare, vom arăta drumul parcurs de manuscrise de la patrimonializarea culturală, la digitizare, precizând ce a însemnat constituirea fondului pentru sintaxa culturală a vremii, care a fost rolul acestui fond în proiectele de cercetare fundamentală ale Academiei Române și care este potențialul informației pe care ele o conțin. Vom începe subliniind importanța fondului de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române* în articularea geografiei lingvistice românești și realizând o descriere a fondului, apoi vom prezenta procesul de digitizare, cu toate provocările sale. Un spațiu amplu în lucrare vom acorda discuției despre adaptarea instrumentului digital Calibre, un manager de bibliotecă digitală, pentru gestiunea fondului documentar. Vom încheia articolul vorbind despre avantajele pe care le are gestiunea documentelor prin instrumentul digital creat, care permite nu doar căutări pe baza categoriilor de metadate introduse, ci și particularizări în funcție de interese proprii de cercetare, făcând posibile abordări cantitative.

2. CHESTIONARELE MUZEULUI LIMBII ROMÂNE ȘI ÎNTEMEIEREA GEOGRAFIEI LINGVISTICE ROMÂNEȘTI

Fondul documentar de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române* este important pentru dialectologia românească atât datorită informației lingvistice pe care o conține, cât și din perspectiva politicii naționale de cercetare lingvistică. Acest fond de arhivă conține rezultatele primei anchete instituționale de geografie lingvistică din spațiul cultural românesc, care a pus bazele acestei discipline științifice la noi, sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Chiar dacă este vorba despre o anchetă realizată prin corespondenți, cu toate limitele pe care o asemenea cercetare le presupune, experiența acumulată prin derularea ei a fost o bază solidă pentru proiectul *Atlasului lingvistic român*. Realizarea chestionarelor, ca instrumente de cercetare, cunoașterea terenului pe baza răspunsurilor primite și, nu în ultimul rând, experiența prelucrării¹ unei părți a materialului obținut prin anchetele indirecte, cu metoda geografiei lingvistice, au fost etape care au pregătit ancheta directă² realizată cu două chestionare³ complementare, de către Sever Pop⁴ și Emil Petrovici⁵.

Proiectul unei anchete de geografie lingvistică se înscrie în curentul principal de cercetare în lingvistica europeană din acea perioadă, pentru care realizarea atlaselor naționale constituia o prioritate. În spațiul românesc, perioada ce a urmat Marii Uniri de la 1918 a fost marcată de politici culturale ce se revendică de la teme ale împlinirii destinului națiunii, care le-au înlocuit pe cele ale „naționalismului revendicativ”⁶ care au precedat momentul istoric al constituirii statului național. În acest context politic, patrimonializarea limbii printr-o cercetare care să cuprindă întregul spațiu din interiorul granițelor României Mari era importantă din perspectivă geopolitică. Factorul lingvistic fiind important în procesul de constituire a statului național român, limba fiind considerată o valoare indisolubil legată de națiune, cercetarea sistematică a răspândirii teritoriale a limbii venea să întărească argumentul de natură lingvistică demonstrând legitimitatea granițelor României Mari, pe baza utilizării limbii române⁷.

¹ În 1929, cu un an înainte de a fi demarate anchetele directe pentru *Atlasul lingvistic român*, în DR s-au publicat două articole ale căror autori precizează că au realizat hărți pe baza materialului obținut prin anchetele indirecte (Pașca 1929, p. 272–327; Pop 1929, p. 51–271).

² Ancheta directă în cadrul proiectului *Atlasul lingvistic român* s-a derulat în perioada 1930–1938, suprapunându-se cu ultimele cinci dintre chestionarele trimise pentru ancheta indirectă.

³ Pentru mai multe informații despre realizarea chestionarelor pentru anchetele ALR I și ALR II vezi Pop, Petrovici 1934, p. 55–102; Grecu 2014, p. 167–167, 171; Adam 2019, p. 37–51, *passim*; Vlasin 2019, p. 288–298, *passim*.

⁴ Sever Pop a realizat ancheta pentru ALR I, cu un „chestionar normal”, alcătuit din 2 160 de chestiuni, pe care l-a aplicat în 301 localități (Mării 1989, p. IV). Pentru conținutul chestionarului vezi Chest. ALR I.

⁵ Emil Petrovici a realizat ancheta pentru ALR II, cu un chestionar dezvoltat, alcătuit din 4800 de chestiuni, pe care l-a aplicat în 85 de puncte de anchetă. (Mării 1988: VIII). Pentru conținutul chestionarului, vezi Chest. ALR II.

⁶ Tudurachi 2000, p. 110.

⁷ Dumistrăcel 2019, p. 10.

Proiectul *Atlasului lingvistic român* a constituit unul dintre cele mai importante pe care și le-a propus primul institut de cercetare înființat în universitatea românească de la Cluj, pe lângă Facultatea de Litere și Filosofie. Astfel, în articolul-program intitulat *Muzeul Limbei Române*, datat la 25 aprilie 1920, care deschide primul număr al revistei „Dacoromania”, Sextil Pușcariu, citând câteva articole din statutul Muzeului, subliniază întâietatea străngerii de date și a arhivării lor în configurarea scopului Muzeului: „a) Strângerea și prelucrarea științifică a materialului lexicografic al limbei române din toate timpurile și din toate regiunile locuite de români”⁸. Se viza atât îmbogățirea surselor existente, cât și constituirea unui instrument de lucru util cercetării filologice, în sens larg, care lipsea la acea vreme. Explicând modul în care urma să se desfășoare culegerea materialului de limba dialectală, Sextil Pușcariu continuă anunțând intenția anchetei indirecte „Voim înainte de toate să pornim o colectare sistematică a materialului limbei vorbite în toate părțile locuite de români, prin *studii dialectale* făcute la fața locului și prin *chestionare* care vor fi trimise în toate părțile. Credem că chiar în anul viitor vom putea întocmi cel dintâi chestionar rațional, după un program bine chibzuit. Pe baza răspunsurilor ce vom primi la aceste chestionare se vor alcătui *hărțile lexicale* pe care Muzeul Limbei Române și-a pus în gând să le editeze”⁹.

Cercetarea a început sub imperativul urgenței, iar în scrisoarea adresată corespondenților, care însoțea fiecare chestionar, Sextil Pușcariu sublinia importanța momentului istoric ce făcea posibilă difuzarea anchetei comunităților largi de vorbitori de limbă română, care pot contribui astfel la două proiecte fundamentale ale culturii române, *Dicționarul limbii române* și *Atlasul lingvistic român*:

„Adunarea acestor comori neprețuite, acum, când neamul întregit poate comunica fără piedicile ce i le puneau în cale, hotare nefirești, acum, înainte de ce progresele repezi ale unei civilizații unitare vor șterge urmele vechi și regionale din graiul comun, este cea mai de căpetenie țintă urmată de Muzeul Limbei Române, atașat Universității din Cluj. Voim să strângem și să clasăm acest material, punându-l la dispoziția cercetătorilor și utilizându-l în marele *Dicționar al limbei române* publicat de Academia Română. Acest material va servi ca temelie pentru *Atlasul lingvistic* pe care, de asemenea, îl pregătim”¹⁰.

Aceeași scrisoare, având o puternică valoare motivațională, vorbește despre împlinirea idealului național, despre „frumusețea sufletului românesc și a limbei în care el se oglindește”, îndemnându-i pe toți oamenii „de bine, care păstrează în inima lor iubire pentru limba românească” să participe la ancheta indirectă¹¹. A fost modul în care, activând resorturi ale conștiinței naționale, se aștepta un număr cât mai mare de răspunsuri.

⁸ Pușcariu 2019, p. 30.

⁹ Pușcariu 2019, p. 32.

¹⁰ CHEST. I, p. 3.

¹¹ *Ibidem*.

3. ANCHETA LINGVISTICĂ INDIRECTĂ A MUZEULUI LIMBII ROMÂNE ȘI REZULTATELE SALE

Ancheta indirectă a Muzeului Limbii Române a fost concepută prin chestionare tematice difuzate prin intermediul protopopiatelor și al revizoratelor școlare. Ea a fost doar o etapă intermediară în realizarea marilor anchete pentru *Atlasul lingvistic român* și a fost justificată de lipsa resurselor, atât materiale, cât și umane, pentru a porni în acel moment o anchetă la fața locului. Analizând materialele obținute prin ancheta lingvistică indirectă condusă de Sextil Pușcariu, la o distanță de un secol de la trimiterea primului chestionar tematic, dar având în vedere și rezultatele anchetelor directe naționale (pentru ALR I și ALR II) și pe cele obținute pentru atlasele regionale¹², aș sublinia două merite ale acesteia, în ceea ce privește rezultatele obținute, fără a-i nega limitele inerente unei anchete prin corespondenți, despre care s-a discutat deseori¹³. Un prim merit este acela că a făcut posibilă sondarea în profunzime a lexicului regional. Acest lucru s-a datorat faptului că cel care a completat chestionarul a fost un intermediar între comunitatea din care făcea parte și Muzeul Limbii Române, așa încât a avut timp să se gândească, să-i întrebe pe informatorii săi¹⁴, să revină asupra unor răspunsuri, în timp ce în ancheta directă nu există această posibilitate. În acest fel a fost posibilă consemnarea unor termeni rar folosiți, uneori aflați în vocabularul pasiv, dar prețioși pentru cercetarea lingvistică. Acest avantaj a fost subliniat și de Ștefan Pașca, în articolul său din 1929: „Anchetele lingvistice prin chestionare trimise intelectualilor satelor noastre, deși prezintă scăderi în ce privește informația precisă asupra materialului, ca notare fonetică exactă sau ca definiție a elementelor comunicate, au totuși o importanță mare, pentru că, mai mult decât o anchetă la fața locului făcută de un specialist, dezgroapă cuvinte rare, adună la un loc o sinonimică bogată”¹⁵.

Un alt merit al anchetei indirecte ține de felul în care au fost gândite chestionarele, punând accent pe frazeologie. Chestionarele conțin întrebări menite să determine consemnarea „de expresii și de împerecheri fericite de vorbe”¹⁶. Că ancheta indirectă e modul cel mai eficient¹⁷ de a culege frazeologia populară este

¹² Proiectul *Noului Atlas lingvistic român* s-a configurat în anul 1958, în timpul Conferinței dialectologilor din București, Cluj și Iași, iar cercetarea pe teren s-a făcut prin aplicarea *Chestionarului Noului Atlas lingvistic român* (vezi Chest. NALR).

¹³ Pop 1927, p. 176–191.

¹⁴ Pe *Foaia personală*, cu care fiecare corespondent trebuia să-și însoțească răspunsul, completând numeroase informații de natură geografică, socială și economică despre localitate, este rezervat aproape un sfert de pagină pentru consemnarea informatorilor și a unor informații despre aceștia: „Persoanele întrebate (cu indicarea numelui, vârstei, ocupației, dacă știu sau nu scrie și ceti, dacă au petrecut timp mai îndelungat în alte părți și unde, dacă sunt însurați sau măritate cu soți din altă parte)” (CHEST. II, p. 8).

¹⁵ Pașca 1929, p. 326.

¹⁶ CHEST. I, p. 3.

¹⁷ Gauchat 1914, p. 10.

un aspect cunoscut în literatura de specialitate înainte de începerea anchetei Muzeului Limbii Române, cele opt chestionare tematice fiind construite cu multă atenție la frazeologie. De altfel, ancheta indirectă a Muzeului Limbii Române este singura anchetă dialectală din spațiul românesc în care se urmărește sistematic culegerea frazeologiei populare.

Nu doar sub aspectul menționat mai sus, privind consemnarea frazeologiei este evidențiată cunoașterea de către Sextil Pușcariu a rezultatelor anchetelor lingvistice indirecte anterioare, atât din spațiul românesc, cum a fost ancheta inițiată B.P. Hasdeu în 1884, cât și din spațiul european, cum au fost anchetele lui G. Wenker (începută în 1876), cea coordonată de L. Gauchat (inițiată în 1900) și cea a lui F. Melcher (începută în 1904)¹⁸. Analizând modul cum a fost construită ancheta, constatăm că Pușcariu a rafinat profund metoda anchetei indirecte, așa încât să-i pună în valoare avantajele¹⁹. Astfel, *Chestionarele Muzeului Limbii Române*, adresându-se unor nespecialiști, nu conțin întrebări ce vizează probleme de fonetică, ci mizează mai ales pe lexic și pe frazeologie, iar o parte dintre ele conțin un supliment la chestionar, menit să faciliteze excerptarea de material pentru *Dicționarul limbii române*.

Ancheta indirectă a Muzeului Limbii Române s-a derulat în perioada dintre anul 1922, când a fost trimis primul chestionar, și anul 1939, în care s-a înregistrat ultimul răspuns ajuns la Muzeu. La cele opt chestionare tematice s-au primit răspunsuri de pe întregul teritoriu al României Mari, numărul acestora fiind diferit de la un chestionar la altul. Pentru a înțelege dimensiunile anchetei, vom oferi în continuare câteva informații despre fiecare chestionar. Numărul de corespondenți care au răspuns la anchetă este indicat conform datelor din *Registrul actelor intrate ale ALR, 1927–1938*²⁰:

1. *Chestionarul I. Calul* conține 142 de întrebări și a fost trimis la sfârșitul anului 1922, în 15.000 de exemplare²¹. La anchetă au răspuns 670 de corespondenți în perioada cuprinsă între 21 februarie 1923 și 9 februarie 1923.

2. *Chestionarul II. Casa* este cel mai vast, numărând 489 de întrebări. Acesta a fost trimis corespondenților la începutul verii anului 1926, iar răspunsurile trimise de cele 439 de persoane au fost primite între 28 august 1926 și 13 iulie 1927. Este primul chestionar în care se cer corespondenților și desene.

3. *Chestionarul III. Firul* conține 150 de întrebări privind industria casnică. Scrisoarea lui Pușcariu este datată în 30 mai 1929, indicând începutul anchetei la care au răspuns 135 de corespondenți ai Muzeului Limbii Române, în perioada

¹⁸ Pop 1927, p. 26–69.

¹⁹ Pentru mai multe informații privind suplimentele la chestionare, vezi Berindei 2020, p. 173–189.

²⁰ Document în care au fost înregistrate răspunsurile la ancheta indirectă a Muzeului Limbii Române se păstrează la Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Cluj (Fondul 225, Muzeul Limbii Române, Nr. de inventar 218, Registrul 19), sub titlul *Registrul actelor intrate ale ALR 1927–1938*, iar pe prima pagină este notat cu creionul „Reg[istrul] de corespondenți p[entru] Atlas (vezi Reg. coresp.)”.

²¹ Raport 1922, p. 903.

16 august 1929 – 15 iulie 1930. Este primul chestionar care conținea și un supliment, constând în cuvinte din universul tematic al chestionarului, notate pe fișe care puteau fi ușor excerptate, în legătură cu care se cerea corespondenților să precizeze dacă sunt cunoscute în comună și care este sensul lor, în cazul unui răspuns afirmativ.

4. *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană* conține 164 de întrebări, fiind trimis în primăvara anului 1930. Răspunsurile primite de la cei 182 de corespondenți au fost înregistrate între august 1930 și iunie 1932. Chestionarul a fost, de asemenea, însoțit de un supliment.

5. *Chestionarul V. Stâna, păstoritul și prepararea laptelui* conține 182 de întrebări și a avut și un supliment. Acesta a fost trimis în anul 1931, iar răspunsurile de la cei 130 de corespondenți au fost înregistrate în perioada 3 decembrie 1931 – 5 martie 1937.

6. *Chestionarul VI. Stupăritul* conține 190 de întrebări și a fost însoțit de un supliment. Acesta a fost trimis în a doua parte a anului 1933, așa cum reiese din datarea scrisorii semnate de Sextil Pușcariu, care însoțea chestionarul. Cele 45 de răspunsuri au fost înregistrate între 20 octombrie 1933 și sfârșitul anului 1934.

7. *Chestionarul VII. Instrumente muzicale* conținând 168 de întrebări, a fost trimis în toamna anului 1935. Cei 49 de corespondenți au trimis răspunsurile în perioada 8 ianuarie 1936 – 5 ianuarie 1937. Începând cu acest chestionar nu a mai existat supliment.

8. *Chestionarul VIII. Mâncări și băuturi* conține 113 întrebările și a fost trimis în a doua jumătate a anului 1937. La anchetă au răspuns 69 de corespondenți, în perioada 27 noiembrie 1937 – 9 ianuarie 1939.

Ulterior, documentele au fost prelucrate cu metoda geografiei lingvistice, fiind ordonate după o rețea de puncte cartografice, primind un număr de identificare, numit „număr topografic”. Uneori această rețea a fost constituită din numere consecutive, începând de la „1” până la numărul care arăta din câte localități s-au primit răspunsuri. Dacă existau mai multe răspunsuri din aceeași localitate, acestea erau identificate adăugându-li-se o literă sau un alt număr, spre exemplu (322/a sau 54/1, 54/2) alteleori s-a folosit rețeaua de puncte realizată pentru proiectul *Atlasului lingvistic român*, punctele nefiind consecutive, iar manuscrisele primind un număr de identificare în funcție de punctele de anchetă numerotate, dacă se suprapuneau cu punctul ce identifica o localitate în care s-a realizat anchetă pentru acest proiect. Dacă nu se suprapuneau peste punctele de anchetă din ALR I și ALR II, ele ocupau numere dintre cele lăsate pentru alte anchete și cu care rețeaua putea fi completată. Singurele răspunsuri care nu au cunoscut până acum nicio prelucrare sunt cele la *Chestionarul VII. Instrumente muzicale*, ele fiind identificate după numărul de intrare în Muzeul Limbii Române.

În momentul prelucrării manuscriselor și realizării rețelelor cartografice, au fost excluse manuscrisele care nu conțineau informații despre localitatea de proveniență, care erau incomplete sau conțineau alte materiale decât răspunsurile la întrebările chestionarului sau din alte motive întemeiate științific.

Așa cum am arătat mai sus, prin ancheta pe bază de chestionar se dorea atât culegerea de material care să îmbogățească *Dicționarul limbii române*, cât și crearea unei baze pentru *Atlasul lingvistic român*. Utilizarea răspunsurilor pentru DLR s-a făcut prin excerptarea de informații din manuscrise și prin preluarea unor fișe din suplimentele la chestionare, care au intrat direct în fișierul *Dicționarului*. Răspunsurile nu au fost fișate în întregime, având încă potențial în acest sens. Pentru proiectul ALR, chestionarele și răspunsurile lor au constituit material de lucru. Chestionarele însele au probat modul de a concepe un instrument de lucru, iar răspunsurile au servit pentru configurarea unor rețele cartografice pe baza punctelor de anchetă din care se primiseră răspunsuri. De asemenea, de-a lungul timpului, aceste materiale au constituit bază documentară pentru cercetări personale realizate de Sever Pop, Șt. Pașca, Dumitru Loșonți, Elena Comșulea, Doina Grecu și alții.

Manuscrisele au devenit resursă lexicală pentru *Dicționarul limbii române* (DLR) pe măsură ce intrau în Muzeul Limbii Române și erau prelucrate. Lucrarea fundamentală a culturii române, ce-i fusese încredințată lui Sextil Pușcariu de către Academia Română în 1904, a fost transferată la Cluj în 1919, odată cu misiunea pe care autorul ei o primise în capitala Transilvaniei imediat după Marea Unire. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu au apărut trei volume și trei fascicule, cuprinzând literele A, B, C, F, G, H, I, Î, J și L până la cuvântul *lojnită*, inclusiv. După instalarea regimului comunist, proiectul a stagnat până în anul 1965, când publicarea DLR a fost reluată cu participarea cercetătorilor din București, Cluj și Iași. În primul tom al noului format, a fost publicată și *Bibliografia* lucrării. Cum fusese necesară „modificarea radicală a orientării filozofice imprimare inițial dicționarului”²², s-au operat câteva modificări și în privința răspunsurilor la chestionarele Muzeului Limbii Române. Cea mai importantă, având o motivație politică, a fost aceea că punctele de anchetă care în momentul trimiterii răspunsurilor făceau parte din România Mare, dar care în 1965 se aflau în afara granițelor naționale au fost eliminate din anexa la *Bibliografie*²³. De asemenea, răspunsurile la *Chestionarul I. Calul* au fost introduse prin citarea lucrării lui Sever Pop²⁴, care era realizată în conformitate cu împărțirea administrativ-teritorială a României din momentul redactării ei. Pentru răspunsurile la alte chestionare s-a operat o actualizare a denumirilor localităților, în unele cazuri s-au operat reordonări ale materialului²⁵, iar edițiile

²² DLR 1965, p. V.

²³ *Ibidem*, p. XLI, CIX–CXXI.

²⁴ Pop 1929, p. 241–271.

²⁵ Este cazul răspunsurilor la *Chestionarul VI. Stupăritul*, și nu numai. Însă în cazul răspunsurilor la acest chestionar pentru care se păstrează în arhiva Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” și suplimentul la chestionar, mai precis fișele care nu au fost excerptate pentru DLR, este evident că inițial manuscrisele au fost așezate într-o rețea cartografică, în conformitate cu metodologia specifică geografiei lingvistice. În această primă ordonare, fiecare document a primit un număr de identificare, ușor de recuperat atât pe baza plicurilor conținând fișele care nu au fost excerptate, cât și a unui „număr topografic” ce a fost scris pe supracoperta răspunsurilor. Este cazul, așadar, ca situația informației excerptate din suplimentul la acest chestionar să fie clarificată, întrucât excerptarea s-a făcut anterior

ulterioare ale bibliografiei²⁶, în care sunt introduse, în parte, răspunsurile din afara granițelor, conțin în continuare multe inadvertențe²⁷ care se impun a fi revizuite într-o ediție viitoare a *Bibliografiei*. În același timp, răspunsurile la *Chestionarul VII. Instrumente muzicale*²⁸ care fuseseră rătăcite și considerate multă vreme pierdute, au fost recuperate și alăturate fondului în vara anului 2022. Aceste documente n-au fost prelucrate în niciun fel și din manuscrise nu a fost excerptat material pentru DLR, lucru care se impune a fi realizat în viitor.

Până de curând, au existat puține abordări istorice ale fondului de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române*, în afara celor contemporane constituirii sale. Cum se întâmplă deseori în cercetările contemporane care redescoperă și revalorizează arhivele, ca depozitare ale memoriei colective a națiunilor, documentele anchetei lingvistice indirecte din perioada interbelică au reintrat în atenția cercetătorilor. Astfel, începând din 2015²⁹, mai multe studii,

reordonării alfabetică a răspunsurilor, după numele localităților, conform împărțirii administrativ-teritoriale din acel moment și excluzând câteva caiete de răspuns care în acel moment nu se găseau în fond, în parte recuperate. (Pentru mai multe informații privind suplimentele la chestionarele Muzeului Limbii Române, vezi Berindei 2020, p. 182–186).

²⁶ Vorbind despre ediții ulterioare ale *Bibliografiei* DLR ne referim inclusiv la cea apărută în primul tom al celei de-a doua ediții a lucrării (DLR 2021, p. LXIV, CCLXXI–CCLXXXIII).

²⁷ Inadvertențele sunt numeroase și nu ne propunem să le prezentăm aici. În acest moment este în lucru un studiu care să clarifice situația manuscriselor din fondul de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române*, de la înregistrarea lor până la situația existentă în acest moment în fond, studiu care sperăm să fie publicat anul următor.

²⁸ Pentru mai multe informații despre răspunsurile la *Chestionarul VII. Instrumente muzicale*, vezi Berindei 2022: 117–121.

²⁹ În anul 2015 au apărut două articole care vizează întregul fond de manuscrise: Comșulea 2015; Grecu 2015. Reținem cele două articole întrucât sunt primele din lunga listă de studii care le-au urmat și care fac referire la situația documentelor, la metodologia de cercetare, la valențele lor de cercetare. Dacă articolul Elenei Comșulea este echilibrat, bine documentat, subliniază potențialul pe care materialul îl are pentru cercetări viitoare și prezintă, cu onestitate, situația fondului, asumând faptul că răspunsurilor la *Chestionarul VII. Instrumente muzicale* s-au pierdut, ele nefiind în arhivă și nimeni neștiind nimic despre soarta lor în acel moment, articolul Doinei Grecu conține numeroase informații care se impun a fi corectate. Argumentul central al articolului este acela că documentele n-au beneficiat de o inventariere serioasă, neexistând un registru de inventar sau acesta fiind pierdut. Pe de altă parte, articolul sugera că o recuperare a metodologiei de lucru prin care manuscrisele au fost valorificate ca documente de geografie lingvistică, ordonate inițial în rețele topografice, în lipsa unui document de înregistrare, dar fiind evident că între informațiile din rapoartele Muzeului Limbii Române din perioada în care răspunsurile erau primite și situația existentă în fond existau diferențe. În legătură cu informațiile prezentate trebuie făcute două precizări. Prima se referă la presupusa pierdere a răspunsurilor la *Chestionarul VII. Instrumente muzicale*. Subliniem că acestea n-au fost niciodată propriu-zis pierdute, ci au fost doar rătăcite printre alte documente, cel mai probabil din cauza refugiului Universității din Cluj la Sibiu în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar în vara anului 2022, în timpul unei acțiuni de prelucrare a unor fonduri de arhivă au fost identificate și alăturate celorlalte răspunsuri. În legătură cu registrul de inventariere, o documentare suplimentară la Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Cluj a contrazis afirmația că nu ar fi existat un astfel de document sau că acesta ar fi fost pierdut și a spulberat orice discuții despre imposibilitatea de a reconstitui întregul parcurs pe care manuscrisele l-au avut în Muzeul Limbii Române și apoi în Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, din a cărui patrimoniu fac parte.

articole și conferințe s-au oprit asupra acestor documente, analizându-le din perspectiva importanței lor în sintaxa culturală a vremii, reinventându-le, analizându-le din perspectiva metodologiei de lucru prin care materialul a fost cules și prelucrat. De asemenea, în perioada 15 octombrie 1919 – 15 aprilie 2022 manuscrisele au făcut obiectul unui proiect de cercetare finanțat prin Granturile Academiei Române³⁰, prin intermediul căruia documentele au fost digitizate, metadate și introduse într-o bibliotecă digitală. În continuare vom prezenta rezultatele acestui demers de cercetare.

4. DIGITIZAREA MANUSCRISELOR – OPORTUNITĂȚI, PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII

Întrucât *Răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române* fac parte din bibliografia *Dicționarului limbii române*, sunt documente cu consultare frecventă. Activitatea lexicografilor, desfășurată în cadrul proiectului de reeditare a *Dicționarului limbii române* impune accesul permanent la manuscrise în vederea unor verificări. Consultarea lor în formă fizică era, pe de o parte, cronofagă, iar pe de altă parte, supunea aceste documente fragile unei continue uzuri fizice. În acest context, răspunzând unei nevoi de suport a cercetării fundamentale, s-a articularat ideea proiectului *Biblioteca digitală a răspunsurilor la Chestionarele Muzeului Limbii Române. Sistem integrat de gestiune și metadatate (BIBLIO – MLRom)* care a fost implementat în Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca, continuatorul Muzeului Limbii Române, în custodia căruia se găsește acest fond patrimonial.

Beneficiarii direcți ai proiectului BIBLIO-MLRom sunt cercetătorii Academiei Române din domeniul lingvisticii, în mod particular lexicografii și dialectologii, dar și cei care studiază onomastica, romanistii sau istoricii limbii. De asemenea, manuscrisele din fondul de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române* pot fi interogate de către specialiști din domeniul științelor sociale și umaniste, în general: antropologi, etnografi, sociologi sau istorici, însă cercul beneficiarilor se poate extinde și spre specialiști din alte domenii, în măsura în care aceste documente conțin informații despre o cunoaștere empirică privind numeroase aspecte ale vieții rurale, de la

³⁰ Proiectul cu titlul *Biblioteca digitală a răspunsurilor la Chestionarele Muzeului Limbii Române. Sistem integrat de gestiune și metadatate (BIBLIO – MLRom)*, cod proiect GAR-UM-2019-I-1.5-5/15.10.2019, a fost implementat în Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”. Din echipa proiectului au făcut parte: Gabriela Violeta Adam, Cosmina-Maria Berindei (director de proiect), Rozalia Colciar, Adelina Emilia Mihali, Veronica Ana Vlasin, dar și 20 de studenți și doctoranzi de la Universitatea Babeș-Bolyai (Facultatea de Litere și Facultatea de Istorie) care au beneficiat de pregătire profesională de specialitate în cadrul Institutului nostru, în baza protocolului de colaborare încheiat între Academia Română – Filiala Cluj-Napoca și Universitatea Babeș-Bolyai.

arhitectură sau industria casnică la apicultură. Răspunsurile la *Chestionarele Muzeului Limbii Române* s-au constituit ca o sursă de informație dialectală provenită de pe un spațiu extins de răspândire a graiurilor românești, fiind o resursă unică, constituită într-o perioadă în care uniformizarea lingvistică nu afectase încă profund limba vorbită.

Înainte de a propune proiectul de cercetare au fost căutate și încercate mai multe soluții de scanare a documentelor, luându-se decizia de a folosi pentru digitizare stația de scanare CZUR ET16 Plus, documentele fiind salvate în format .pdf și .tiff. Am considerat adecvată această soluție de scanare întrucât, fiind o stație verticală și dispunând de softuri care recompun imaginea capturată din unghiuri diferite, este perfectă pentru manuscrisele în discuție, ele fiind scanate fără a fi supune unor uzuri fizice suplimentare. Scanarea s-a făcut la 300 dpi, rezoluția maximă pe care acest tip de scanner o permite. Având în vedere că materialul s-a digitizat în acest fel în ideea prezervării și a utilizării sale pentru cercetare, rezoluția aceasta este suficientă. Orice prelucrări ale unor file de manuscris pentru alte scopuri decât cel al consultării materialului în biblioteca digitală se pot realiza cu scannere specializate respectivelor scopuri. Un alt aspect important a fost acela că stația de scanare CZUR ET16 Plus este foarte eficientă în privința timpului necesar scanării, procesul derulându-se foarte rapid. Era necesară o astfel de soluție, având în vedere volumul mare de lucru, de ordinul sutelor de mii de pagini.

O altă problemă pe care digitizarea a pus-o a fost identificarea digitală a fiecărui document. În *Bibliografia DLR* răspunsurile la fiecare chestionar sunt tratate separat, fiecare document identificându-se printr-un număr și o localitate. În biblioteca digitală manuscrisele vor fi tratate în comun, iar pentru destinul lor digital clar și în alte contexte, în care s-ar putea întâlni cu documente din alte fonduri de arhivă, am introdus în denumirea lor și informația privind proveniența lor din *Chestionarele Muzeului Limbii Române*. Altfel toate fișierele digitale conțin la începutul denumirii lor această informație, prin abrevierea „MLR_CHEST”. Acestea îi urmează numărul fiecărui chestionar și titlul, într-o formă abreviată, dar clară. Identificarea individuală a fiecărui manuscris s-a realizat prin numărul pe care fiecare document îl are în cadrul dosarului cu răspunsuri la un chestionar. Acest număr este format din maximum trei cifre, de aceea fiecare manuscris va fi identificat prin trei cifre de la finalul denumirii, atunci când numărul său de identificare al manuscrisului între răspunsurile la un anumit chestionar are doar una sau două cifre, ordinul sutelor și cel al zecilor se completează cu cifra „0”.

Pentru exemplificare, vom arăta cum se identifică în biblioteca digitală răspunsurile trimise de învățătorul Dimitrie Mitric-Bruja din Câmpulung Moldovenesc. El a trimis răspunsuri excepționale la toate cele opt chestionare. Răspunsul său la primul chestionar, în care răspunsurile au fost

ordonate de Sever Pop într-o rețea cartografică, a fost denumit astfel: MLR_CHEST_I_CALUL_171. Pentru cel de-al doilea chestionar s-a realizat, de asemenea, o rețea cartografică, iar răspunsul trimis din Câmpulung Moldovenesc, în varianta sa digitală a fost denumit astfel: MLR_CHEST_II_CASA_227. Răspunsul la *Chestionarul III. Firul* și cele la *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană* au fost ordonate după rețeaua cartografică folosită pentru proiectul *Atlasului lingvistic român*. Câmpulung Moldovenesc nu a fost punct de anchetă, iar răspunsurile a fost asociat unor numere topografice, care au fost lăsate pentru alte anchete. Documentele digitale au fost denumite MLR_CHEST_III_FIRUL_376 și MLR_CHEST_IV_NUME_371. Răspunsurile la următoarele două chestionare, ordonate alfabetic după numele localității sunt: MLR_V_STANA_015 MLR_VI_STUPARITUL_003. Răspunsul la chestionarul despre instrumentele muzicale este identificat prin numărul de înregistrare, documentul digital fiind denumit MLR_VII_INSTRUMENTE MUZICALE_021. Răspunsul la ultimul chestionar este într-o situație specială, întrucât nu a fost înregistrat la intrarea în Muzeu și nici introdus în lista în care documentele au fost ordonate alfabetic, după numele localității de proveniență, așa cum apare în *Bibliografia* DLR. Ultima înregistrare este din 9 ianuarie 1939, iar răspunsul a fost trimis cu siguranță ulterior acestei date, după cum reiese din nota de la finalul răspunsului: „finit: Câmpulung Bucovina, 18 martie 1939”. Până în acest moment avem 4 răspunsuri care nu figurează în lista de răspunsuri, așa încât am operat o numerotare provizorie, în continuarea celor 34 de poziții, marcând cu semnul “*” răspunsurile introduse acum în listă. În acest fel, documentul digital obținut prin scanarea caietului trimis de Dimitrie Mitric-Bruja cu răspunsurile la *Chestionarul VIII. Mâncări și băuturi* este denumit: MLR_VIII_MÂNCĂRI INSTRUMENTE MUZICALE_021

5. CATEGORII DE METADATE ȘI ADAPTAREA CALIBRE LA NEVOILE FONDULUI

Biblioteca digitală BIBLIO-MLRom a fost creată utilizând un instrument digital foarte eficient, Calibre, un manager de bibliotecă digitală, constând într-o platformă de bază de date capabilă să vizualizeze, să convertească și să catalogheze cărți și alte documente electronice în majoritatea formatelor importante de cărți sau documente electronice. Pentru biblioteca răspunsurilor la chestionare s-a ales în momentul de față formatul .pdf. Calibre poate rula pe Windows, Linux și MacOS. Fiind creată de o comunitate pasionată de acest subiect, Calibre este accesibilă oricui fără costuri. La prima utilizare a Calibre, asistentul de întâmpinare va configura aplicația în funcție de preferințele utilizatorului precum și de dispozitivele de citire. De asemenea, pe lângă opțiunile de configurare ale interfeței de utilizare, Calibre suportă și multiple posibilități de particularizare ale bazei de date prin

adăugarea sau ștergerea de coloane, oferind posibilitatea adaptării instrumentului digital, în funcție de anumite tipuri de documente.

Această bibliotecă digitală suportă modul de lucru client-server într-o rețea de tip intranet, astfel că documentele accesate se pot regăsi și în baze de date localizate pe alte calculatoare decât cel de pe care lucrează utilizatorul. De asemenea, pe lângă opțiunile de configurare ale interfeței de utilizare, Calibre suportă și multiple posibilități de particularizare a bazei de date prin adăugarea sau ștergerea de coloane, definirea tipului de date, adăugare de documente auxiliare care să însoțească documentul principal.

Documentele digitale, odată adăugate, vor apărea în vizualizarea principală și în căutare. Interfața grafică de utilizator (GUI) oferă acces la toate funcțiile de gestionare a bibliotecii și de conversie în format electronic. Fluxul de lucru de bază pentru utilizarea Calibre pornește de la adăugarea cărților în bibliotecă, de pe dispozitivul de stocare (HDD, SSD, USB, DVD). În momentul adăugării, Calibre library creează copii ale fișierelor pe care le adaugă în baza de date, fișierele originale rămânând neatinse. Calibre va încerca automat să citească metadatele pentru documentele adăugate, dacă acestea există, și va prepopula anumite câmpuri predefinite cu informațiile găsite³¹. Calibre Library vine customizată cu câteva coloane, specifice pentru gestiunea de cărți, în care se pot introduce metadatele corespunzătoare fiecărui titlu adăugat în bibliotecă. Categoriile de metadate pe care Calibre le conține sunt: „Title”, „Languages”, „Tags”, „Size”, „Rating”, „Date”, „Series”, „Publisher”, „Published”, „Authors”, „Modified”. Aceste coloane nu sunt coloane definibile de către utilizator și nu pot fi modificate sau șterse de către cel care configurează baza de date, dar se poate opta ca ele să nu fie vizibile pe interfața de lucru. Din aceste categorii am păstrat doar titlul, celelalte fiind setate ca invizibile.

Adaptarea instrumentului digital Calibre la nevoile fondului a însemnat adăugarea de coloane în funcție de categoriile de metadate necesare. Acestea sunt, în primul rând, categorii legate de localizare: „Localitate”, „Plasă”, „Județ” (în conformitate cu informațiile conținute pe *Foiaia personală*) și „Actualizare localitate”, în care apare localitatea conform împărțirii administrativ-teritoriale actuale și, în paranteză, abrevierea județului. Alte categorii de metadate care au fost introduse sunt: „Nr. înregistrare MLR și dată”, „Correspondent”, „Data, loc. naștere”, „Ocupația”. În afara acestora, fiecare cercetător își poate particulariza instrumentul digital în funcție de preferințe și de nevoile de cercetare. Personal, am introdus categorii de metadate despre desenele din caiete și despre corespondență.

Toate metadatele completate oferă posibilitatea de căutare în bibliotecă, chiar după câteva caractere ce sunt completate în fereastra de căutare. Astfel, dorind să găsesc toate manuscrisele lui Dimitrie Mitric-Bruja, am introdus în fereastra de căutare cuvântul „bruja”, iar rezultatul este cel din imaginea de mai jos.

³¹ Schember, 2010–2014.

	Title	Localitate	Plasa	Judet	Actualizarea...	Nr. inregistr...	Corespondent	Data, loc. nastere	Ocupati
1	MLR CHEST I CALUL 171	Câmpulung [Bucovina]	[Moldova]	Câmpulung	Câmpulung Mol...	175/24.06.1923	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
2	MLR CHEST II CASA 227	Câmpulung [Bucovina]	[Moldova]	Câmpulung	Câmpulung Mol...	125/16.01.1927	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
3	MLR CHEST III FIRUL 376	Câmpulung [Bucovina]	[Moldova]	Câmpulung	Câmpulung Mol...	56/30.09.1929	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
4	MLR CHEST IV NUME 371	Câmpulung [Bucovina]	[Moldova]	Câmpulung	Câmpulung Mol...	71/--01.1931	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
5	MLR CHEST V STANA 015	Câmpulung Bucovina	[Moldova]	Câmpulung	Câmpulung Mol...	34/09.03.1932	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
6	MLR CHEST VI STUPARITUL 003	Câmpulung Bucovina	[Moldova]	Câmpulung	Câmpulung Mol...	12/25.01.1934	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
7	MLR CHEST VII INSTRUMENTE...	Câmpulung Bucovina	[Moldova]	[Câmpulung]	Câmpulung Mol...	21/01.10.1936	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct
8	MLR CHEST VIII MANGARI 035*	Câmpulung Bucovina	Moldova	Câmpulung	Câmpulung Mol...	-	Dimitrie Mitric-Bruja	20.10.1869, Storojinet	Învățător, direct

Figura 1. Rezultatele unei căutări în biblioteca digitală Calibre.

7. CONCLUZII

Digitizarea manuscriselor din fondul de *Răspunsuri la Chestionarele Muzeului Limbii Române* și gestionarea lor prin intermediul bibliotecii digitale Calbre Library facilitează accesul la documente și oferă posibilitatea abordării lor din perspective cantitative.

Prin realizarea bibliotecii digitale a *Răspunsurilor la Chestionarele Muzeului Limbii Române* s-au deschis, de asemenea, posibilitățile integrării acestor materiale documentare, mult mai ușor, în cercetările de geografie lingvistică. Prin introducerea unei categorii de metadate care să cuprindă corespondența cu punctele din anchetele dialectale directe completarea surselor documentare este mult mai rapidă. Astfel, informațiile care apar în atlasele lingvistice pot fi completate cu date lingvistice, consemnate în manuscrisele trimise de corespondenții la ancheta lingvistică indirectă a Muzeului Limbii Române. Un avantaj al utilizării fondului documentar în cercetările de geolingvistică îl constituie numeroasele explicații, descrieri etnografice și desene care însoțesc termenul consemnat pe care manuscrisele le conțin, aceste informații putând furniza explicații de natură etnolingvistică.

SURSE

- Chest. ALR I = *Chestionarul Atlasului lingvistic român* I, elaborat, în cadrul Muzeului Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Sever Pop și editat, în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară, de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad. Coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1989.
- Chest. ALR II = *Chestionarul Atlasului lingvistic român* II. Elaborat, în cadrul Muzeului Limbii Române, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Emil Petrovici și editat, în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară, de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, S. Vlad. Coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988.
- Chest. NALR = *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român*, întocmit sub conducerea lui Emil Petrovici și a lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică, Valeriu Rusu, Petre Neiescu, Grigore Rusu și Ionel Stan, în „Fonetică și dialectologie”, nr. V, 1963, București, Editura Academiei, p. 159–271.
- CHEST. I = *Chestionarul I. Calul*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Tipografia Ardealul, 1922.
- CHEST. II = *Chestionarul II. Casa*, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Dacia Traiană, 1926.
- CHEST. III = *Chestionarul III. Firul*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Tipografia Ardealul, 1929.
- CHEST. IV = *Chestionarul IV. Nume de loc și nume de persoană*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Tipografia Ardealul, 1930.
- CHEST. V = *Chestionarul V. Stâna, păstoritul și prepararea laptelui*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Tipografia Ardealul, 1931.
- CHEST. VI = *Chestionarul VI. Stupăritul*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Tipografia Ardealul 1933.
- CHEST. VII = *Chestionarul VII. Instrumente muzicale*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Editura Cartea Românească, 1935.
- CHEST. VIII = *Chestionarul VIII. Mâncări și băuturi*, Cluj, Muzeul Limbii Române, Tipografia Ardealul, 1937.
- MLR CHEST = *Răspunsurile la Chestionarele Muzeului Limbii Române*³² (I. Calul (1923–1924); II. Casa (1926–1927); III. Firul (1929–1930); IV. Nume de loc și nume de persoană (1930–1932); V. Stâna, păstoritul și prelucrarea laptelui (1931–1937); VI. Stupăritul (1933–1934); VII. Instrumente muzicale (1936–1937); VIII. Mâncări și băuturi (1937–1939).
- Raport 1922 = *Raport anual*, în „Dacoromania”, II, 1921–1922, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, Cluj, 1922, p. 899–904.
- Reg. coresp. = *Registrul actelor intrate ale ALR, 1927–1938*, Arhivele Naționale ale României – Serviciul Județean Cluj, Fondul 225, Muzeul Limbii Române, nr. de inventar 218, Registrul 19.

BIBLIOGRAFIE

- Adam 2019 = Gabriela Violeta Adam, *Din arhiva Muzeului Limbii Române. Chestionarele de probă ale ALR*, în *Caietele Sextil Pușcariu IV. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”. Ediția a IV-a, Cluj-Napoca, 12–13 septembrie 2019*, Cluj-Napoca, Scriptor & Argonaut, 2019, p. 37–51.

³² Perioadele din care datează răspunsurile la fiecare chestionar au fost completate conform Reg. coresp., filele 2–35.

- Berindei 2020 = Cosmina-Maria Berindei, *Ancheta lingvistică indirectă a Muzeului Limbii Române – câteva considerații asupra metodei de cercetare*, DR, s.n., XXV, 2020, nr. 2, p. 173–189.
- Berindei 2022 = Cosmina-Maria Berindei, *Aspecte etnografice în Chestionarul VII. Instrumente muzicale al Muzeului Limbii Române*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Moldovei”, XXII, 2022, p. 117–132.
- Comșulea 2015 = Elena Comșulea, *Chestionarele Muzeului Limbii Române – premise de cercetare*, în „Philologica Jassyensia”, XI, 2015, nr. 1, p. 47–56.
- DLR 1965 = *Dicționarul limbii române* (DLR), serie nouă, tomul VI. Litera M, București, Editura Academiei, 1965.
- DLR 2021 = *Dicționarul limbii române* (DLR). Ediția a doua, revizuită și adăugită. Tomul I. Litera A. Fascicula 1 (A–ABZIȚU). București, Editura Academiei Române, 2021.
- DR = „Dacoromania”. Buletinul Muzeului Limbii Române, Cluj, I–IX, 1920/1921–1948.
- Dumistrăcel 2019 = Stelian Dumistrăcel, *Știința varietății lingvistice diatopice în sprijinul unității naționale: de la Weigand la Pușcariu – Pop – Petrovici*, în Gabriela Haja et alii (ed.), *Unitate lingvistică – unitate națională. Actele colocviului de Lingvistică „Unitate lingvistică – unitate teritorială. Rolul limbii române în Unirea de la 1918” (Iași, 30–31 mai 2018)*, București, Editura Academiei Române, p. 9–50.
- Gauchat 1914 = Louis Gauchat, *Glossaire des patois de la Suisse romande*, în „Bulletin du Glossaire des patois de la Suisse romande”, XII–XIV, 1913, p. 3–30, <http://doi.org/10.5169/seals-241616>.
- Greco 2014 = Doina Greco, *Câteva precizări despre alcătuirea chestionarelor ALR I și ALR II*, în Veronica Ana Vlasin, Dumitru Loșonți, Nicolae Mocanu (ed.), *Lucrările celui de-al XV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie, (Cluj-Napoca, 13–14 septembrie 2012)*, Cluj-Napoca, Scriptor&Argonaut, 2014, p. 166–176.
- Greco, 2015 = Doina Greco, *Noi precizări despre Chestionarele Muzeului Limbii Române, în Caietele Sextil Pușcariu II. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”. Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 10–11 septembrie 2015*, Cluj-Napoca, Scriptor&Argonaut, 2015, p. 182–189.
- Mării 1988 = I. Mării, *Notă introductivă*, în E. Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*. Editat de Doina Greco, I. Mării, Rodica Orza; coordonator: I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca – Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988, p. VII–XV.
- Mării 1989 = I. Mării, *Cuvânt-înainte*, în *Chest. ALR I*, p. III–VII.
- Pașca 1929 = Ștefan Pașca, *Terminologia calului: părțile corpului*, DR, V, 1927–1928, p. 272–327.
- Pop 1927 = Sever Pop, *Buts et méthodes des enquêtes dialectales* [1926]. Extrait des „Mélanges de l'École Roumaine en France”, II-e partie, Paris, J. Gamber, 1927.
- Pop 1929 = Sever Pop, *Câteva capitole din terminologia calului*, în DR, V, 1927–1928, p. 51–271.
- Pop, Petrovici 1934 = Sever Pop, Emil Petrovici, *Din Atlasul lingvistic al României*, în DR, VII, 1931–1933, p. 55–102.
- Pușcariu 2019 = Sextil Pușcariu, *Muzeul Limbei Române* [1921], în Muzeul Limbii Române și muzeiștii. Ediție îngrijită și prefață de Eugen Pavel. Cluj-Napoca, Scriptor&Argonaut, 2019, p. 29–35.

- Schember 2010–2014 = J. Schember, *Calibre Quick Start Guide*. Fourth Edition. Licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License. © 2010–2014 John Schember.
- Tudurachi 2020 = Adrian Tudurachi, *Bazinul semantic iluminist și constelația imaginarului naționalist*, în *Enciclopedia imaginariilor din România*. Coordonator general: Corin Braga. Volumul I. *Imaginar literar*. Volum coordonat de Corin Braga și Adrian Tudurachi. Iași, Editura Polirom, p. 99–113.
- Vlasin 2019 = Veronica Ana Vlasin, *Din arhiva Muzeului Limbii Române. Ancheta de probă din Săliște (jud. Sibiu)*, în *Caietele Sextil Pușcariu IV. Actele Conferinței Internaționale „Zilele Sextil Pușcariu”. Ediția a IV-a, Cluj-Napoca, 12–13 septembrie 2019*, Cluj-Napoca, Scriptor & Argonaut, 2019, p. 288–289.

THE DIGITAL MANAGEMENT OF AN UNPUBLISHED ARCHIVE COLLECTION: *THE ANSWERS TO ROMANIAN LANGUAGE MUSEUM'S QUESTIONNAIRES*

Abstract

Our paper aims to present the way in which The Answers to Romanian Language Museum's Questionnaires are managed through a digital library.

The archive collection contains the manuscripts sent by the correspondents of the indirect survey conducted by Sextil Pușcariu during the interwar period, between 1922 and 1939. It was the first institutional survey in the field of linguistic geography in Romania. Eight thematic questionnaires were handed out on the whole territory within the borders of Great Romania, with the help of church administration units and school inspectors. The questionnaires' topics were the following: *Questionnaire I. The horse* (1922); *Questionnaire II. The house* (1926); *Questionnaire III. The thread* (1929); *Questionnaire IV. Names for places and people* (1930); *Questionnaire V. Sheepfold, shepherding and milk processing* (1931); *Questionnaire VI. Beekeeping* (1933); *Questionnaire VII. Musical instruments* (1935); *Questionnaire VIII. Food and drinks* (1937).

The manuscripts were at first scanned and upon entry into Calibre, a digital library, each document was provided with metadata. Calibre has been adapted for the management of the manuscripts in the Collection of Answers to the *Romanian Language Museum's Questionnaires*. Calibre platform offers to researchers the possibility to carry out quantitative research based on the unpublished archive collection concerning the geographical distribution of the answers received to the inquiry, the occupation of correspondents or other issues.

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu” al Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, nr. 21
cominamariaberindei@yahoo.com
cosmina.berindei@academia-cj.ro